

בולעטין # 76 - טבת תשכ"ט לפ"ק

וועד העולמי למען הצלת ישראל מעצת מרגלים, ולתקן חטא המרגלים ארגון מוקדש לעקור את עצת המרגלים המדברים לשון הרע על ארצינו הקדושה, (שעל ידיהם נחרב ב' מקדשות וגלינו מארצינו, ובא עלינו כל הצרות רח"ל), ולעורר על קדושת ומצות ישוב ארץ ישראל כמבואר במדרש תלפיות (ענף ארץ ישראל), יחד הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל כמו בעל המיחד קרקע לאשתו למזונותיה, והשכינה אין שורה בחוץ לארץ. ובספר חרדים (דף נ"ז), מצות עשה מן התורה לדור בארץ ישראל, שנאמר וירשתה וישבת בה, וכאמרם ז"ל שמצוה זו שקולה כנגד כל מצות שבתורה, ויתקיים בנו הפסוק דברים (יב, ה') "כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנֹתוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה", ונזכה לביאת המשיח בב"א שנת "אל המקום אשר" לפ"ק.

יצא על ידי וועד העולמי למען הצלת ישראל מעצת מרגלים, ולתקן חטא המרגלים

כמו שכתוב רש"י במדבר (פרק יג פסוק טז) ויקרא משה להושע וגו' - התפלל עליו - יה יושיעך מעצת מרגלים.
באר שבע, ארץ ישראל

ספר גור אריה על במדבר פרק יג פסוק ב

[א] למה נסמכה וכו'. קשה, דשמא זה הוא מקומה של פרשה, ומאי מקשה 'למה נסמכה'. וכן מוכח דזהו מקומה, דכתיב (לעיל יב, טז) "ויחנו במדבר פארן", ומשם נשלחו המרגלים, כדכתיב (פסוק ג) "וישלח אותם משה ממדבר פארן". ויש מפרשים, דקושיא זאת מפני שאין דרך הכתוב להסמיך שתי פרשיות ששניהם הם פורענות, כמו שכתב רש"י בפרשת בהעלותך אצל "ויהי בנסוע" (לעיל י, לה), וכאן פרשת מרים פורענות ופרשת מרגלים פורענות. ואין זה נכון, דאם כן יקשה לך דסמך פרשת מרים (לעיל יב, א) לפרשת מתאוונים, אף על פי ששניהם פורענות, אלא על כרחך היינו טעמא, דדוקא ב' פורענות של רבים אינו סומך, אבל פורענות יחיד, כמו גבי מרים, סמיך שפיר. ואם כן מצי למסמך פורענות מרגלים לפרשת מרים (כ"ה ברא"ם). ועוד קשה, דטעם מה שאינו סומך שני פורענות - בשביל שלא יבא פורענות על ישראל, ואם כן אף אם היה

טעם לסמוך ב' פרשיות, מכל מקום אין לסמוך ב' פורענות, כדי שלא יבא פורענות:

והרא"ם תירץ, דרש"י סבירא ליה דפרשת קרח היה בחצרות, כמו שכתב (רש"י) ב"אלה הדברים" (דברים א, א) 'וחצרות במחלוקתו של קרח'. אף על גב דמשמע בפרשת קרח דמחלוקתו של קרח היה אחר שבאו אל מדבר פארן, שהרי כתב (רש"י להלן טז, ד) שהוא סרחון רביעי; שחטאו בעגל, ובמתאוננים, ובמרגלים, ובקרח, אם כן קרח אחר מרגלים היה, יש לומר דמדרשות חלוקות זו על זו, ופירש רש"י לפי המדרש האחד פעם אחד, ופעם לפי מדרש השני, וזהו דרכו בהרבה מקומות. וכאן מקשה לאותו מאן דאמר שסובר כי מחלוקת של קרח היה בחצרות. והקשה הרא"ם על פירושו, דאכתי קשה, שמא מחלוקת קרח היה קודם מעשה מרים בחצרות, ואם כן היו מרגלים אחר פרשת מרים כסדר, ומאי מקשה 'למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים'. ונראה דמשום הא לא קשיא מידי, דודאי מעשה מרים היה מיד אחר שנסעו מקברות התאווה (לעיל יא, לה), שהרי מרים לא דברה במשה אלא בשביל שאמרה [צפורה] על נשותיהן של שבעים זקנים 'אוי לנשותיהן של אלו', כמו שפירש רש"י בפרשת בהעלותך אצל "ותדבר מרים" (לעיל יב, א), אם כן מסתמא מיד אחר שנבחרו שבעים זקנים היה מעשה של מרים, והיה מחלוקת קרח אחר מרים, ואחר כך שילוח מרגלים:

אלא שקשה לי, דלא יתורץ הקושיא, דמאי שתירץ (רש"י כאן) דבשביל שלא למדו המרגלים מוסר ממרים לכך סמך כך, אם כן אכתי הוי ליה למסמך מעשה קרח שלא למד מוסר ממרים, שדברה במשה, והוא גם כן דבר במשה ואהרן (להלן טז, ג), ואחר כך שילוח מרגלים, שהם לא למדו מוסר ממרים וקרח, והוסיפו לחטוא:

ונראה לתרץ, דמגוף הקרא אנו לומדין שהתורה סמכה הפרשיות זו אצל זו, דכתיב בפרשה שלפניה (לעיל יב, טז) "ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן", והאי "ואחר נסעו וגו'" על כרחך לא אתי רק לאורוויי לך שאחר מעשה מרים נסעו מחצרות ויחנו במדבר פארן - "וידבר ה' אל משה וגו'" (פסוק א), ולסמוך פרשת מרגלים לפרשת מרים הוא דאתא, דאי לאורוויי שאחר מעשה מרים נסעו מחצרות מיד, פשיטא, דהא כתב

לפני זה (לעיל יב, טו) "והעם לא נסע עד האסף מרים", ומוכח דכשנאספה מרים אל המחנה - מיד נסעו, דהא באסיפה דידה היו תולים, ואם כן לא הוי למכתב "ואחר נסעו העם מחצרות", אלא על כרחך לא כתב לאורויי רק על פרשת מרגלים, שהיה מיד אחר פרשת מרים, שכל מקום שנאמר "אחר" סמוך (רש"י בראשית טו, א) . וכך פירושו; "ואחר נסעו מחצרות ויחנו במדבר פארן" "וידבר ה' אל משה שלח לך", לומר דמיד אחר חצרות נשלחו המרגלים. אף על גב דממילא ידעינן דמיד אחר שנסעו מחצרות וחנו במדבר פארן - נשלחו המרגלים (פסוק ג), מכל מקום לא הוי ידעינן דהתורה הקפידה לומר דאחר חצרות היה המעשה, והוי אמרינן דמעשה שהיה כך היה (עירובין סה ע"ב). אבל עכשו דכתב בתורה "ואחר נסעו וגו'", הקפידה תורה להסמיך מעשה מרגלים אחר חצרות. ועוד, דלא הוי ידעינן דנשלחו המרגלים מיד, אלא היינו אומרים דהיו זמן מה במדבר פארן, ואחר נשלחו המרגלים, לכך אמר "ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן" "וידבר ה' וגו'", כדי להסמיך מעשה מרגלים אחר נסיעתן מחצרות. ועיקר קרא מה שכתב "ואחר נסעו מחצרות" לסמוך לו שלוח מרגלים, לומר שלוח מרגלים היה מיד. וכן איתא בהדיא במדבר רבה "'ואחר נסעו מחצרות" אחר שבאו לומר לשון הרע, והיו מסתכלין במעשה מרים, ואף על פי כן לא רצו ללמוד'. משמע בפירוש דמדכתיב "ואחר נסעו העם מחצרות" ילפינן, כדלעיל. והשתא מקשה שפיר 'למה נסמכה', כלומר התורה שאמרה כי מיד אחר פרשת מרים היה שילוח מרגלים - למאי נפקא מיניה, ומתרץ וכו':

ובמדבר רבה מוכח דרז"ל דרשו סמיכות הפרשיות עוד, בשביל שהוקשה להם למה ציוה הקדוש ברוך הוא לשלוח מרגלים אחר מעשה מרים, דכתיב "ויחנו במדבר פארן" "וידבר ה' וגו'", והוקשה למה ציוה עתה לשלוח מרגלים, ולא קודם לכן או אחר מכאן. ואין לתרץ דעכשיו היה זמן ראוי לזה לשלוח מרגלים, זה אינו, דאם כן הוי למכתב כאן שבקשו ישראל ממשה לשלוח מרגלים כמו שכתוב בפרשת דברים (דברים א, כב), ולמה כתיב "וידבר ה'" כאילו השם יתברך עשה זה, וחסר מן הכתוב בקשתם, ואם כן מוכח מדלא הזכיר בקשתם לשלוח מרגלים, שכבר לפני זה היו מבקשים לשלוח מרגלים, ולא עתה בקשו

לשלוח מרגלים, ולא הסכים הקדוש ברוך הוא לשלחם עד עתה, ולמה לא הסכים עד עתה, אלא כדי שילמדו ממרים. והשתא פריך שפיר 'למה נסמכה פרשת מרגלים כו', הרי בקשת מרגלים היה כבר, ולמה נסמכה פרשת מרגלים לצוות עתה, ותירץ שפיר כדי שילמדו מן מרים. וכך איתא במדבר רבה בפרשה זאת (טז, ו) 'מה ראה לומר אחר מעשה מרים "שלח לך אנשים", אלא שהיה צפוי לפני הקדוש ברוך הוא שיאמרו לשון הרע על הארץ, [אמר הקב"ה] שלא יהיו אומרים לא היינו יודעים עונש לשון הרע, לפיכך סמך הקדוש ברוך הוא זה לזה', עד כאן. מוכח כדברינו, שהקדוש ברוך הוא ציוה על שלוח מרגלים אחר מעשה מרים, ולא קודם, שילמדו ממנה. והשתא יתורץ קושית הרמב"ן למה לא כתב כי בקשו ממש שישלחו אנשים כדכתיב בפרשת דברים (דברים א, כב), שזה היה כי לא הסכים עמהם באותה שעה, ואחר זמן, אחר פרשת מרים, אז צוה, שאז יש להם ממי ללמוד, הסכים השם עמהם, וזה נכון:

[ב] לדעתך. דאם לא כן, "לך" למה לי. ואין להקשות, שהרי דרך הכתוב לומר "לך", כמו "עברו לכם את נחל זרד" (דברים ב, יג), וכמו "הגשם חלף הלך לו" (שיה"ש ב, יא), וכמו "אלכה לי אל הגדולים" (ירמיה ה, ה), דדוקא כשהוא הולך מעצמו שייך לומר כך, מפני שהוא הולך מדעתו ורצונו. אבל כאן, אם היה זה ציווי מאת השם יתברך, לא יתכן לומר "שלח לך", שהרי היה מחויב לשלוח, ולא מדעתו ורצונו עשה. ולפיכך צריך לומר דהאי "לך" 'לדעתך' הוא, ד'אם תרצה שלח' קאמר ליה. ולפיכך בפרשת לך לך (בראשית יב, א) פירש (רש"י) נמי שהוא לטובתו ולהנאתו, דהיינו נמי לדעתו, דאף על גב דהוא ציווי, כיון שיש לו בו טובה - הולך לדעתו ולרצונו. ואף על גב ד"עברו לכם את נחל זרד" נמי ציווי הוא לעבור, יש לומר דציווי דהתם לאו ציווי על לעבור נחל זרד, רק שיכנסו ויקרבו לארץ ישראל, וזאת המצוה שמוטלת עליהם, וקאמר הכתוב אם תרצו להתקרב לארץ כמו שמוטל עליכם - "עברו לכם את נחל זרד", ולא היה מצוה לעבור את נחל זרד. עיין בפרשת לך לך:

[ג] לפי שבאו וכו'. פירוש, מה שהוצרך הקדוש ברוך הוא לומר 'אם תרצה שלח', ולמה הוצרך לומר 'אם תרצה שלח', כיון שלא בקשו לשלוח, ומתרץ 'לפי שבאו וכו':

הקשה הרמב"ן, לפי פירוש רש"י שמשה נמלך בשכינה אם ישלח מרגלים, אם כן הוא גם כן חטא, שהרי הקדוש ברוך הוא אמר שהארץ היא טובה מאד, ולמה נמלך לשלוח מרגלים, ולא היה מאמין לדברי הקדוש ברוך הוא. ועוד, שמצאנו בפירוש בכתוב בפרשת דברים (דברים א, כג) "ויטב בעיני", אם כן למה היה יפה בעיניו. ועוד הקשה, מה חטאו המרגלים שאמרו "ערים גדולות ובצורות בשמים" (דברים א, כח), והלא האמת כך היה, שהיו ערים גדולות ואנשי מדות, וכי שלח אותם משה רבינו עליו השלום לדבר שקרים, ומאחר שהאמת הגידו, מה פשעם. ועוד, שמשה בעצמו אמר יותר מזה, שאמר "להוריש גוים גדולים ועצומים ממך וגו'" (דברים ד, לח). ועוד, מה היה כוונת משה רבינו עליו השלום בשלוח מרגלים - לראות העם אם חזק הוא אם רפה (פסוק יח), אם היה סובר שאם יהיו חזקים יהיו מחזירים למצרים, ואם כן פעל של בטלה היה:

ותירץ הרא"ם על מה שהקשה אם כן משה בעצמו חטא, השיב הוא, שרש"י בעצמו השיב בפרשת דברים (דברים א, כג) "ויטב בעיני" 'ולא בעיני המקום, ואם היה טוב בעיני משה למה אמרה בתוכחות וכו', כמו שפירש רש"י לקמן בפרשת דברים (שם), עד כאן דברי הרא"ם. ולא יתישב בזה, דסוף סוף כיון שהוא טוב בעיני משה, אם כן חטא. ואין לתרץ דודאי לא היה טוב בעיני משה, ומה שאמר "ויטב בעיני" מפני המשל שהביא רש"י (שם) 'משל לאדם שאומרים לו כו', דאם כן מאי זה שאמר "ויטב בעיני" 'ולא בעיני המקום', הא בעיני משה גם כן לא היה טוב, ולא אמר כך שהיה טוב אלא בשביל המשל שהביא שם. ואין לפרש דפירוש "ויטב" רצה לומר שכך היה אומר שהוא טוב בעיני, ולא היה כך בלבבו, דאם כן הא דדייק 'ולא בעיני המקום' אתא לומר שהקב"ה היה אומר בפירוש שאינו טוב בעיניו, וזה לא מצאנו, שהרי אדרבה הקדוש ברוך הוא הסכים גם כן בשילוח המרגלים:

ונראה לפרש, שודאי ישראל בקשו לשלוח מרגלים, שאמרו (ר' דברים א, כב) "לתור לנו את הדרך ואת הערים אשר נבא בהנה", כלומר כי מי שאינו מכיר הדרכים דרכו לשלוח מרגלים, ואין זה בלתי מאמין, שאדרבה, אין לסמוך על הנס (פסחים סד ע"ב), ויש להשתדל לעשות

כל דבר שראוי לעשות. ויהושע גם כן עשה כזה, ששלח ב' אנשים מרגלים לרגל הארץ (יהושע ב, א), ודבר זה היה טוב בעיני ה' בודאי, כי אין דבר רע כלל בזה, רק טוב, שמורה להיותם זריזים בכבוש הארץ. וכן תמצא בפירוש בכתוב "נשלחה אנשים" בפרשת דברים (דברים א, כב), שלא בקשו לתור הארץ, רק באיזה צד יוכלו לכבוש, שהרי לא אמרו רק "את הדרך אשר נעלה" (שם), ולא זכרו כלל ממה שנזכר בפרשה הזאת "הטובה היא אם רעה החזק הוא הרפה" (פסוקים יח, יט), נראה שלא אמרו שום דבר מזה, ולפיכך היה טוב בעיני משה. ודבר זה פירש גם כן הרמב"ן ז"ל:

והיה נמלך בהקדוש ברוך הוא, שאין לעשות בלא עצה, והקדוש ברוך הוא ראה מה שבתוך לבם הרע, שלא היה זה בלבבם רק תואנה, וכוונתם שלא היו מאמינים שהארץ טובה, ושמא חזקים הם ולא יוכלו לכבוש אותם, והיו יראים מהם. אלא שלא רצו לדבר מזה דבר, ותלו את הדבר שישלחו מרגלים לתור להם הדרך אשר יעלו בה, ואת הערים אשר יבואו ראשונה בהם. אמר הקדוש ברוך הוא "שלח לך" לדעתך, אני איני מצוה לך וכו', כי הבא לטמא פותחין לו (שבת קד). ואז מעתה הבין משה כוונתם הרעה הזאת, שהרי מאחר שהקדוש ברוך הוא אמר "שלח לך" לדעתך, אם היה כוונתם לטובה - היה הקדוש ברוך הוא נותן לו עצה, שהבא לטהר מסייעין לו (שם), ועכשיו הקדוש ברוך הוא לא רצה ליתן לו עצה, אלא אמר "שלח" לדעתך, אלא בוודאי כוונתם היה לרעה, ולפיכך אין הקדוש ברוך הוא נותן לו עצה, כי 'הבא לטמא כו':

ולפיכך אמר להם משה שישלחו המרגלים ולראות הטובה היא אם רעה, וכל הענין הכתוב בפרשה הזאת, והכל עשה משה רבינו עליו השלום אולי יחזרו בהם ואל ישלחו כשיראו שאני מצוה להם לשלוח ולראות, [ש]אלמלא לא היה טובה - לא הייתי אומר להם לראות על כל דבר ודבר, וכך הוא המשל שהביא רש"י באלה הדברים (דברים א, כג). ומה שכתב רש"י לקמן (שם) 'ולמה אמרה בתוכחות', ולא מתרץ שאמרה בתוכחות מה שלא היו מאמינים לדברי השם יתברך שאמר שהארץ טובה ורחבה, הכי פירושו, למה אמר משה רבינו עליו השלום "ויטב בעיני" בתוכחות, שכיון שהיה טוב בעיני משה רבינו עליו השלום, לא היה לומר לשון זה

בתוכחות, ומתרץ דלשון זה בעצמו תוכחה היא, כי הוא משל וכו', ולפיכך כשראיתם שהוא טוב בעיני היה לכם לחזור ולומר לא נשלחה מרגלים, שהרי הוא בטוח שהארץ היא טובה, ואפילו הכי חטאתם ולא האמנתם, ולפיכך אמרה בתוכחות:

ומה שהקשה (הרמב"ן) מה חטאו שאמרו "ערים גדולות ובצורות בשמים" (דברים א, כח), תירץ הרא"ם, דודאי חטאם היה במה שאמרו "לא נוכל לעלות כי חזק הוא ממנו" (פסוק לא) 'כביכול חזק הוא מן הקדוש ברוך הוא', כמו שפירש רש"י (שם). אין זה מספיק, דודאי קושית הרמב"ן מה חטאו במה שאמרו "גדולות ובצורות בשמים" עד שהוצרך כלב להשתיק אותם, כדכתיב בהדיא בקרא (פסוק ל) "ויהס כלב" קודם שאמרו "לא נוכל לעלות", ולפיכך אין די בתירוץ שלו. ונראה דחטאם היה בלשון "אפס כי עז העם" (פסוק כח), לפי שדברו בטובת הארץ, ואמרו "אפס כי עז העם וכו'", וכל "אפס" הוא למעט מענין הראשון, וכך הוא ממעט; הארץ טובה מאוד, אבל אין טובתה מועיל, כי העם עז, ולא תועיל לנו הטובה, או שיצא שכרה בהפסדה, כי הרבה והרבה יהיו מומתין על ידה. ואם לא היה כוונתם כך, היה להם לומר "הארץ טובה היא וזה פריה והעם עז", ובלשון "אפס" סתרו דבריהם, ובזה יתורץ הכל:

(המשך בבולעטין הבא אי"ה)